

Шайхаєва О. М.,

аспірантка

Науково-дослідного інституту вивчення проблем
злочинності імені академіка В.В. Сташиса НАПрН України
м. Харків

ОХОРОНА АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Незалежна природа професії адвоката покладає на них певну вимогу щодо дотримання чинного законодавства та норм професійної етики. Особливі та довірчі відносини між клієнтами та адвокатами матимуть успіх лише у випадках відсутності у клієнта сумнівів з приводу чесності, порядності та добросовісності адвоката та професійної діяльності, що він здійснює.

Одним із ключових обов'язків адвоката, виходячи із довірчого характеру відносин між ними є звичайно дотримання принципу конфіденційності, а відповідно одним із складових такого принципу виступає адвокатська таємниця.

У той же час, гарантована нормами права адвокатська таємниця не тільки визначає права та обов'язки учасників процесуального провадження, але й має глибокий морально-етичний зміст, що робить її одним із найважливіших принципів адвокатської діяльності.

Варто зауважити, що основні принципи ООН та інші міжнародні документи в обов'язковому порядку передбачають, “уряди визнають і забезпечують конфіденційний характер будь-яких відносин і консультацій між юристами та їх клієнтами в межах їх професійних відносин” [5, с. 146].

Міжнародні та національні норми, які регулюють охорону адвокатської таємниці у кримінальному провадженні, відіграють важливу роль у забезпеченні права на конфіденційність спілкування між адвокатами і їхніми клієнтами. Нижче наведено загальний огляд таких норм на міжнародному та національному рівнях:

1. Європейська конвенція з прав людини, статтею 6(3)(с) визнає право обвинуваченого на вільний вибір адвоката та конфіденційність спілкування між адвокатом і клієнтом.

2. Прийняті в 1990 році Основні положення ООН щодо ролі адвокатів зазначають, що адвокати мають право на конфіденційність та недоторканість у виконанні своїх обов'язків.

3. Міжнародна асоціація юристів (ІВА), встановлює міжнародні етичні стандарти для адвокатів, включаючи засади конфіденційності та право на відмову від свідчень у відношенні своїх клієнтів.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України, статтю 65 встановлює право адвоката відмовитися від свідчень та обов'язок зберігати конфіденційність інформації, яка стала відомою під час надання юридичної допомоги та становить адвокатську таємницю.

5. Закон України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність”, визначає права та обов’язки адвокатів, включаючи засади конфіденційності та відмови від свідчень.

6. Інструкції та розпорядження адвокатських палат, які зазвичай встановлюють свої власні стандарти щодо конфіденційності та етики для адвокатів тощо.

Вище вказані норми спрямовані на забезпечення конфіденційності спілкування між адвокатами та їхніми клієнтами у кримінальному провадженні, з метою забезпечення справедливого судочинства та дотримання права на захист. Однак важливо постійно вдосконалювати та виконувати ці норми, а також проводити наукові дослідження для забезпечення їхньої ефективності та реального застосування та виконання на практиці.

Охорона адвокатської таємниці при здійсненні кримінального провадження є важливою складовою правової системи, яка забезпечує справедливе судочинство, правовий захист особи, підозрюваної або обвинуваченої у скоєнні кримінального правопорушення право обвинуваченого на захист та дотримання конфіденційності спілкування з адвокатом. Розглянемо кілька ключових аспектів охорони адвокатської таємниці в контексті кримінального провадження:

1. Конфіденційність спілкування. Адвокати мають право на конфіденційність спілкування зі своїми клієнтами. Це включає в себе не лише зміст розмов, документів та інших матеріалів, які обговорюються в ході кримінального провадження, але і сам факт звернення до адвоката. Адвокат не може розкривати інформацію, яка стала відомою під час надання юридичної допомоги, без згоди клієнта. За порушення цієї конфіденційності можуть передбачатися правові наслідки.

Немає значення, на яких носіях зберігається інформація про клієнта. Однак це правило не є настільки беззаперечним для працівників правоохоронних органів. Наприклад, часто у ході слідчих дій представники ради адвокатів сперечаються зі слідчими, які хочуть електронні накопичувачі інформації, візитки, різного роду записки, мотивуючи це тим, що вони не зберігаються в адвокатському досьє та на них не позначено, що інформація належить адвокату [4, с.24].

2. Адвокатська таємниця як привілей. Закони країни можуть визначати адвокатську таємницю як привілей, що захищений від розкриття, навіть в судовому провадженні. Тобто адвокат не може бути вимушений свідчити проти свого клієнта або розкривати інформацію, що стала відомою в результаті спілкування з клієнтом під час надання юридичної допомоги.

3. Захист адвоката від тиску та переслідувань. На законодавчому рівні держава має забезпечувати захист адвокатів від будь-яких тисків або переслідувань за виконання своїх професійних обов’язків. Це включає в себе запобігання незаконним обшукам адвокатських кабінетів і перешкодам у їхній діяльності.

При проведенні слідчих дій державні органи не повинні порушувати право адвокатів на професійну таємницю. На думку ЄСПЛ, національне законодавство, що регулює питання дотримання професійної таємниці адвокатів, не достатньо забезпечує належний ступінь захисту адвокатів від свавілля влади, у зв’язку з чим

ЄСПЛ зробив висновок, що в Україні відсутні ефективні засоби захисту від порушення права адвокатів на професійну таємницю (Головань (Golovan) проти України (2012)). Так, предметом особливо ретельної перевірки повинен бути обшук приміщень адвокатів. ЄСПЛ вважає, що національне законодавство не дає відповідні гарантії з нагляду при здійсненні таких обшуків для понять, які б робили їх здатними запобігати довільному втручанням в роботу адвоката. Ні Кримінальний процесуальний кодекс України, ні Закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» не містять будь-яких вимог до кваліфікації (освіта, досвід, місце роботи і т. д.) для понять, що спостерігають за обшуком в офісі адвоката. Також такі спостерігачі не мають всіх необхідних засобів запобігання свавіллю в ході обшуку (Головань (Golovan) проти України (2012)) [2, с.36-37].

Заслуговує на увагу й досвід зарубіжних країн враховуючи спрямованість на додаткове гарантування збереження адвокатської таємниці під час проведення обшуку відносно адвоката. Так, вилучені в австрійських адвокатів документи передаються до суду, де судді в складі трьох осіб перевіряють їх конфіденційність, тоді як проведення обшуку в приміщенні французького або албанського адвоката здійснюється особисто суддею. На жаль, положення вказаної гарантії професійної діяльності адвоката не завжди дотримується в практичній діяльності слідчого судді під час постановлення відповідної ухвали [3, с.154].

4. Професійна етика адвокатів. Адвокати повинні дотримуватися строгих професійних етичних стандартів, включаючи обов'язок зберігати конфіденційність інформації клієнта. В порушенні цих стандартів може бути застосована дисциплінарна відповідальність.

Таким чином, можливо сказати, що дотримання адвокатської таємниці визнається важливим обов'язком адвоката не лише в українському законодавстві, а й на міжнародному рівні, що потребує окремого дослідження з метою здійснення порівняльного аналізу нормативно-правового забезпечення адвокатської таємниці в Україні та міжнародних державах світу, що зумовлює актуальність даного дослідження [5, с.146]. Охорона адвокатської таємниці є важливим елементом справедливого кримінального провадження та гарантує, що будь-яка особа, яка є підозрюваною або обвинуваченою, має можливість належного захисту та конфіденційного спілкування зі своїм адвокатом, а також фундаментальною складовою забезпечення справедливого судочинства та збереження довіри до адвокатської професії.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 р. № 5076-VI (ред. від 03.08.2023 р.). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/5076-17>
2. Вільчик Т.Б. Гарантії дотримання принципу конфіденційності в адвокатській діяльності (порівняльний аналіз законодавства Європейського Союзу та України). Юрист України. №3-4.2015. С. 36-37
3. Заборовський В.В. Деякі практичні проблеми реалізації гарантій адвокатської діяльності в контексті проведення обшуку відносно адвоката.

Науковий вісник Ужгородського національного університету. Випуск 50. Том 2. 2018. С.154

4. Ілля Костін Адвокатська таємниця. Трагедія у 4 частинах. Юридична газета. 27 грудня 2016 р. №52. С. 24

5. Крупнова Л.В. Адвокатська таємниця:сучасні реалії та міжнародний досвід. Право.Людина.Довкілля. №4.2020. С.146